

Yfirlit yfir skyldur og ábyrgð skólanefnda samkvæmt lögum um grunnskóla

Drög unnin haust 2010

Samantekt unnin af:

Björk Ólafsdóttur

Lög um grunnskóla: Mats- og eftirlitsskylda skólanefnda

Ný lög um grunnskóla sem sett voru árið 2008 leggja áherslu á nemendur. Þau byggja á því meginsjónarmiði að börnum á skólaskyldualdri séu búnar kjöraðstæður til náms og þroska og það sé komið til móts við einstaklingsbundnar þarfir þeirra¹. Lögð er áhersla á velferð barna og jöfn tækifæri þeirra til náms svo þau öðlist þekkingu, færni og kunnáttu sem undirbýr þau undir þátttöku í lýðræðisþjóðfélagi.

Með lögnum er svigrúm sveitarfélaga og grunnskóla til að móta skólastarf aukið. Grunnskólar fá meira sjálfstæði og um leið eykst ábyrgð sveitarfélaga sem rekstraraðila á að hafa eftirlit með að skólarnir starfi samkvæmt opinberri stefnu í menntamálum. Skólastjóri veitir skólanum faglega forystu og ber ábyrgð á starfi hans gagnvart sveitarstjórn. Sveitarstjórnin ber aftur ábyrgð á framkvæmd skólastarfs gagnvart mennta- og menningarmálaráðuneyti.

Í lögum um grunnskóla er kveðið á um að sveitarfélög beri ábyrgð á og sinni mati og eftirliti með gæðum skólastarfs og láti mennta- og menningarmálaráðuneyti í té upplýsingar um framkvæmd skólahalds, innra mat skóla, ytra mat sveitarfélaga, framgang skólustefnu sinnar og áætlanir um umbætur. Ennfremur er kveðið á um að sveitarfélög eigi að fylgja eftir innra og ytra mati þannig að slíkt leiði til umbóta í skólastarfi. Í reglugerð um mat og eftirlit í grunnskólum og upplýsingaskyldu sveitarstjórna um skólahald nr. 658/2009 kemur fram að það sé skólanefndar að sinna þessu hlutverki í umboði sveitarstjórnar. Það er skólanefndar að hafa eftirlit með því að skólastarf í grunnskólum samræmist lögum, reglugerðum og aðalnámskrá grunnskóla.

Markmið mats og eftirlits með gæðum starfs í grunnskólum er samkvæmt 35. grein laga um grunnskóla að:

- a. veita upplýsingar um skólastarf, árangur þess og þróun til fræðsluyfirvalda, starfsfólks skóla, viðtökuskóla, foreldra og nemenda,
- b. tryggja að starfsemi skóla sé í samræmi við ákvæði laga, reglugerða og aðalnámskrár grunnskóla,
- c. auka gæði náms og skólastarfs og stuðla að umbótum,
- d. tryggja að réttindi nemenda séu virt og að þeir fái þá þjónustu sem þeir eiga rétt á samkvæmt lögum.

Skólanefndir sinna mati og eftirliti með grunnskólum í sveitarfélaginu hvort sem þeir eru reknir af sveitarfélaginu eða ekki. Sjálfstætt reknir skólar hlíta sama eftirliti (skv. lögum um grunnskóla og reglugerð nr. 980/2009 um viðurkenningu grunnskóla sem reknir eru af öðrum en sveitarfélagi).

Komi fram vísbending um að grunnskóli fylgi ekki lögum og sinni ekki lögbundnum skyldum sínum skal skólanefnd ganga úr skugga um það og sjá til þess að viðeigandi úrbætur séu gerðar.

---

¹ Ný menntastefna: Um grunnskóla

Tilgangur ritsins

Þessu riti er ætlað að draga fram þá ábyrgð og þær skyldur sem sveitarfélög og skólanefndir bera samkvæmt nýjum lögum um grunnskóla í þeim tilgangi að efla skólanefndir í hlutverki sínu.

Ritið er tvíþætt:

- Annars vegar eru tilgreindir þeir meginþættir laganna sem skólanefndir bera ábyrgð á að framfylgja eða fylgjast kerfisbundið með að sé framfylgt. Þeim hluta fylgir í viðauka gátlisti sem fulltrúar í skólanefndum geta notað til að skrá hjá sér athugasemdir.
- Hins vegar eru taldar fram þær lykiltölur um skólastarf sem sveitarstjórnir þurfa að standa skil á til fræðslufirvalda og annarra hagsmunaaðila.

Ritinu er ætlað að gefa yfirlit en ekki útskýra efnið nákvæmlega. Þannig er til dæmis einungis skýrt frá í hvaða grein laganna, eða í hvaða reglugerð, fjallað er um viðkomandi efnisþátt til að auðvelda notendum að fletta upp.

Rétt er að taka fram að með því að nota þetta rit og meðfylgjandi gátlista, má alls ekki líta svo á að skólanefndin hafi fullnægt mats- og eftirlitsskyldu sinni, enda er viðfangsefnið víðtækara en svo. Ritið er einungis einn liður í því að útbúa hagnýtar leiðbeiningar fyrir skólanefndir. Yfirlitið er heldur ekki tæmandi. Ýmis ákvæði í lögnum, svo sem þau sem skilgreind eru á ábyrgð skólastjóra og skólaráðs eru ekki í yfirlitinu þó svo að það sé skylda skólanefnda að bregðast við ef þessir aðilar sinna ekki skyldum sínum. Ritið dregur aðeins fram þá þætti laganna sem sveitarstjórnir og skólanefndir í umboði þeirra eru ábyrgar fyrir.

Mikilvægt er að áréttu að þó að skólanefndir fari með mats og eftirlitshlutverk skv. lögnum þá er það er ekki hlutverk skólanefndar að meta skólastarfið. Skólanefnd ber hins vegar ásamt sveitarstjórn að gangast fyrir því að ytra mat sé framkvæmt og sjá til þess að áætlanir um nauðsynlegar umbætur í kjölfar ytra mats séu gerðar og þeim sé fylgt eftir. Í vetur verður unnið að því í samstarfi við mennta- og menningarmálaráðuneytið að skýra hvert sé hlutverk sveitarfélaga í ytra mati á skólum. Leiðbeiningar um þann hluta eftirlitsins sem snýr að ytra mati munu bíða þeirrar niðurstöðu.

Ritið er lagt fram sem tilraunaverkefni til prufukeyrslu hjá skólanefndum. Óskað er eftir því að fá viðbrögð frá skólanefndum við því hvernig það nýtist og hvort eitthvað vanti upp á. Innihald og umgjörð mun því hugsanlega taka breytingum eftir ábendingar og væntingar frá skólanefndum. Ennfremur getur yfirlitið tekið breytingum þegar aðalnámskrá grunnskóla kemur út í endanlegri útgáfu.

Við gerð leiðbeininganna var stuðst við lög um grunnskóla nr. 91/2008 og reglugerðir sem þeim tilheyra ásamt greinargerð með frumvarpi til laga um grunnskóla. Einnig voru drög að aðalnámskrá grunnskóla (2010) höfð til hliðsjónar. Ennfremur var stuðst við kannanir á innleiðingu og framkvæmd laga um grunnskóla sem Félagsvísindastofnun vann fyrir mennta- og menningarmálaráðuneytið í desember 2009 og febrúar 2010.

Skilgreiningar

Í ritinu hafa eftirfarandi hugtök merkingu sem hér greinir:

Í **eftirliti** felst almennt, kerfisbundið eftirlit með því að skólar starfi samkvæmt lögum, reglugerðum og aðalnámskrám.

Mat hefur verið skilgreint sem „ferli sem felur í sér kerfisbundna söfnun upplýsinga sem notaðar eru til að meta gæði þeirrar þjónustu sem veitt er.“² Í mati felst að það er felldur dómur um gæði út frá skilgreindum viðmiðum.

Lagalegt hlutverk sveitarfélaga/skólanefnda

Sveitarfélög bera skv. 5. gr. laga um grunnskóla nr. 91/2008 ábyrgð á heildarskipan skólahlalds í grunnskólum sveitarfélagsins, þróun einstakra skóla, húsnæði og búnaði grunnskóla, sérúrræðum grunnskóla, sérfræðiþjónustu, mati og eftirliti, öflun og miðlun upplýsinga og á framkvæmd grunnskólastarfs. Í þessum kafla eru teknir fyrir helstu þættir laganna sem sveitarfélögum/skólanefndum ber skylda til að framkvæma og/eða tryggja að sé framfylgt. Við hvert efnisatriði er vísað í númer þeirrar greinar í lögnum þar sem ákvæði um efnið er að finna til að auðvelda notendum að fletta upp í þeim. Ennfremur er vísað í önnur lög og reglugerðir þar sem nánari ákvæði um efnisþætti er að finna.

Rafrænn aðgangur að öllum lögum og reglugerðum um grunnskóla er á heimasíðu mennta- og menningarmálaráðuneytis. Þar er jafnframt að finna ítarlega greinargerð með lögum um grunnskóla sem varpað getur skýrara ljósi á lögin.

Hver lagabáttur hér á eftir á sér samsvörun í meðfylgjandi gátlista (sjá viðauka bls. 13-17). Á gátlistanum getur verið fleiri en einn liður sem á við sama lagabáttinn og er það auðkennt með því að númera liði í gátlista með númeri samsvarandi lagabáttar.

Þættir laga um grunnskóla nr. 91/2008:

1. **Skólaskylda.** Skólaskylda á grunnskólastigi er að jafnaði 10 ár, frá 6-16 ára. Skólanefnd er skylt að sjá til þess að skólaskyld börn sem eiga lögheimili í sveitarfélaginu njóti skólavistar/lögbundinnar fræðslu skv. 5. og 6. gr. laga um grunnskóla. Ennfremur eiga börn, sem hefur verið ráðstafað í fóstur til fósturforeldra sem eiga lögheimili í sveitarfélaginu, að njóta skólavistar. Sjá ennfremur umfjöllun í greinargerð laganna.
2. **Samstarf milli skólastiga.** Skv. 5. og 6. gr. laga um grunnskóla ber sveitarstjórn/skólanefnd að koma á samstarfi milli leikskóla og grunnskóla annars vegar og grunnskóla og framhaldsskóla hins vegar. Samstarf skólastiga snýst fyrst og fremst um að skilgreina verklag um hvernig er staðið að færslu og aðlögun nemenda milli skólastiga, tryggja gagnkvæmt flæði upplýsinga á milli þeirra og samfellu í námi. Sjá nánar í drögum að aðalnámskrá grunnskóla (2010).

---

² Steinunn Helga Lárusdóttir (2002)

Um miðlun og meðferð upplýsinga um nemendur í grunnskólum er fjallað í reglugerð nr. 897/2009 og reglugerð nr. 896/2009 fjallar um skil og miðlun upplýsinga milli leik- og grunnskóla.

3. Samstarf skóla við aðila utan skóla. Sveitarfélög bera ábyrgð á samstarfi skóla við aðila utan hans skv. 5. gr. laga um grunnskóla. Samkvæmt greinargerð með frumvarpi til laga um grunnskóla er lagt til að sveitarfélög stuðli að samstarfi grunnskóla við aðila utan skóla sem veita börnum á grunnskólaaldri þjónustu, s.s. félags- og tómstundastarf, æskulýðsstarf, íþróttastarfsemi og ýmsa fræðslustarfsemi, t.d. tónlistarskóla og kirkjustarf. Jafnframt vísar lagagreinin til samstarfs af ýmsum toga við aðila í grenndarsamfélaginu, s.s. vegna kynningar á atvinnustarfsemi í grunnskólum.
4. Skólaráð, foreldrafélag og nemendafélag skulu, skv. 8., 9. og 10. gr. laga um grunnskóla, starfa við skólann. Sjá ennfremur reglugerð um starfsemi skólaráða nr. 1157/2008.
5. Ráðning. Við ráðningu starfsfólks grunnskóla skal liggja fyrir sakavottorð eða heimild til að afla upplýsinga úr sakaskrá skv. 11. gr. laga um grunnskóla.

Til stuðnings skal bent á leiðbeiningar um upplýsingaöflun úr sakaskrá sem aðgengilegar eru á heimasíðu Sambands íslenskra sveitarfélaga. Slóðin er: http://www.samband.is/media/skolamal/Leidbeiningar_upplýsingaoflun-ur-sakaskra.pdf og samsvarandi eyðublað: http://www.samband.is/media/utgefid-efni-og-eydublod/Eydublad-fyrir-upplýsingaoflun-ur-sakaskra_grunnskoli.doc

6. Símenntunaráætlun starfsfólks. Skv. 12. gr. laga um grunnskóla á hver skóli að vera með áætlun um hvernig símenntun starfsfólks skuli hagað. Símenntunaráætlanir fyrir skólann í heild eða einstaka starfsmenn þurfa að vera í samræmi við stefnu skólans og umbótaáætlanir og styðja við þær.
7. Réttur nemenda. Nemendur eiga rétt á að koma sjónarmiðum sínum á framfæri varðandi námsumhverfi, námstillhögun, fyrirkomulag skólastarfs og aðrar ákvarðanir sem snerta þá skv. 13. gr. laga um grunnskóla. Þá eiga nemendur rétt á að njóta námsráðgjafar og fræðslu um náms- og starfsval í grunnskóla. Hver nemandi skal ennfremur hafa umsjónarkennara.
8. Móttökuáætlun á að vera til í skóla/sveitarfélagi fyrir nemendur sem eru að hefja skólagöngu, eru að skipta um skóla eða hefja nám sitt hér á landi. Í 16. grein laga um grunnskóla eru ákvæði um hvaða þjónusta skal tryggð með móttökuáætlunum. Í greininni er gert ráð fyrir að unnin sé sérstök móttökuáætlun fyrir nemendur með annað móðurmál en íslensku³. Sjá ennfremur umfjöllun í greinargerð laga um grunnskóla.

Ennfremur eiga grunnskólar, skv. 9. gr. reglugerðar um nemendur með sérþarfir í grunnskóla nr. 585/2010, að útbúa móttökuáætlun fyrir nemendur með sérþarfir. Í reglugerðinni er skilgreint hverju skuli gera grein fyrir í áætluninni.

9. Íslenskukennsla nemenda með annað móðurmál en íslensku. Nemendur sem hafa annað móðurmál en íslensku en hafa fasta búsetu á Íslandi, eiga rétt á sérstakri kennslu í íslensku skv. 16. gr. laga um grunnskóla og reglugerð um íslenskukennslu nemenda með annað móðurmál en íslensku nr. 391/1996.

---

³ Greinargerð með frumvarpi til laga um grunnskóla

10. Stuðningur við nemendur með sérþarfir. Sveitarfélögum er skylt að sjá til þess að skólaskyld börn í sveitarfélaginu njóti stuðnings í grunnskóla í samræmi við metnar sérþarfir þeirra sbr. 17. gr. laga um grunnskóla og reglugerð um nemendur með sérþarfir í grunnskóla nr. 585/2010. Þetta á við um öll skólaskyld börn sem lögheimili eiga í sveitarfélaginu eða eru vistuð hjá fósturforeldrum sem lögheimili eiga í sveitarfélaginu. Nemendur með sérþarfir teljast þeir sem eiga erfitt með nám sökum sértækra námsörðugleika, tilfinningalegra eða félagslegra erfiðleika og/eða fötlunar, nemendur með leshömlun, langveikir nemendur, nemendur með þroskaröskun, geðraskanir og aðrir nemendur með heilsutengdar sérþarfir.

Sveitarfélag getur stofnað sérskóla til að koma til móts við nemendur með sérþarfir eða séð fyrir sérúrræðum innan grunnskóla á vegum sveitarfélagsins. Nemendur sem að mati læknis geta ekki sótt skóla vegna slyss eða langvarandi veikinda eiga rétt á sjúkrakennslu annað hvort á heimili sínu eða á sjúkrastofnun. Nánari ákvæði um stuðning við nemendur með sérþarfir eru sett í reglugerð um nemendur með sérþarfir í grunnskóla nr. 585/2010.

Bráðgerir nemendur og nemendur, sem búa yfir sérhæfileikum á vissum sviðum, eiga rétt á að fá námstækifæri við sitt hæfi⁴.

11. Skólahúsnæði og búnaður í grunnskólum. Skólanefnd á að sjá til þess að jafnan sé fyrir hendi viðeigandi húsnæði fyrir kennslu og annar aðbúnaður, þ.m.t. útivistar- og leikskvæði nemenda. Það er á ábyrgð sveitarstjórnar/skólanefndar að tryggja að húsnæði og búnaður uppfylli kröfur skv. 20. gr. laga um grunnskóla, reglugerðar um gerð og búnað grunnskóla-húsnæðis og skólalóða nr. 657/2009. Ennfremur skal uppfylla kröfur laga um aðbúnað, hollustuhætti og öryggi á vinnustöðum nr. 46/1980 og reglugerðir sem heyra undir þau (t.d. reglugerð um aðgerðir gegn einelti á vinnustað nr. 1000/2004).
12. Skólaakstur. Sveitarfélög bera ábyrgð á skipulagi skólaaksturs og öryggi nemenda skv. 22. gr. laga um grunnskóla. Reglur um skólaakstur í grunnskóla er að finna í reglum nr. 656/2009. Áætlun um skólaakstur á að endurskoða árlega og hún á að vera aðgengileg íbúum.
13. Skólamáltíðir. Nemendur í grunnskóla skulu eiga kost á máltíð á skólatíma skv. 23. gr. laga um grunnskóla.
14. Réttur nemenda á að stunda nám í einstökum námsgreinum á framhaldsskólastigi. Hafi nemendur sýnt fullnægjandi færni eiga þeir rétt á að stunda nám í einstökum námsgreinum á framhaldsskólastigi á meðan þeir eru í grunnskóla skv. 26. gr. laga um grunnskóla. (Athugað skal að fyrirhugað er að gera breytingu á lögum hvað þennan þátt varðar vorið 2011).
15. Starfsáætlun. Skv. 29. gr. laga um grunnskóla skal árlega gefa út starfsáætlun í hverjum skóla. Þar er gerð grein fyrir starfstíma skólans og mikilvægum dagsetningum. Þar kemur fram hvernig þeim kennsludögum sem skóli hefur til ráðstöfunar er varið. Árlegur starfstími nemenda er 9 mánuðir að lágmarki og skóladagar eiga að vera 180 að lágmarki ár hvert. Gert er ráð fyrir sveigjanleika í skipulagi skólstarfs milli fullra kennsludaga annars vegar og

---

⁴ Drög að aðalnámskrá grunnskóla (2010)

annarra skóladaga hins vegar⁵. Starfsáætlun skóla á að vera aðgengileg öllum aðilum skóla-samfélagsins.

Í starfsáætlun skal samkvæmt drögum að aðalnámskrá grunnskóla (2010) meðal annars birta upplýsingar um: Starfsfólk skólans - skóladagatal (þ.m.t. lengd jólaeyfis, páskaleyfis og annarra vetrarleyfa) - starfsáætlun nemenda (þ.m.t. upplýsingar um foreldraviðtöl, helstu viðburði skólaársins og vettvangsferðir) – skólareglur – skólaráð – foreldrafélag – nemendaráð - upplýsingar um stoðþjónustu (þ.m.t. skólaheilsugæslu og sérfræðiþjónustu) - upplýsingar um tómstundastarf - upplýsingar um félagslíf – símenntunaráætlun - móttöku- og tilfærsluáætlun - áætlun gegn einelti – rýmingaráætlun – áfallaáætlun - viðbrögð við vá (s.s. flensu, óveðri, eldgosi, jarðskjálftum) - verklagsreglur sem gilda um meðferð og úrlausn mála - annað sem varðar starfsemi skólans ár hvert. Í starfsáætlun skólans skal gera grein fyrir árlegum áherslum og áætlunum um innra mat.

Á hverju ári á skólanefnd að staðfesta starfsáætlun einstakra skóla skv. 6. og 29. gr. laga um grunnskóla. Skólanefnd fer yfir hvort starfsáætlunin hafi verið unnin í samræmi við lög, reglugerðir, aðalnámskrá, kjarasamninga og ákvarðanir sveitarstjórnar um fyrirkomulag skólahalds. Skólastjóri þarf gera skólanefnd grein fyrir með hvaða hætti fyrri áætlanir hafa staðist.

16. Skólanámskrá. Skv. 29. gr. laga um grunnskóla skal í hverjum skóla gefa út skólanámskrá. Í skólanámskrá er stefna skólans birt og þau gildi sem hún og starf skólans byggist á. Stefna skólans leggur línurnar fyrir hvernig staðið er að þróunar- og umbótastarfi innan skólans. Skólanefnd á að fylgja því eftir að hver skóli geri skólanámskrá og staðfesta hana skv. 6. og 29. gr. laga um grunnskóla. Skólanámskrá á að vera aðgengileg öllum aðilum í skóla-samfélaginu og hana á að endurskoða reglulega.

Skólanámskrá er nánari útfærsla á aðalnámskrá grunnskóla og í henni kemur fram hvernig skólinn útfærir áhersluþætti aðalnámskrár, skipulag kennslu og kennsluhætti og fjallað er um sérstöðu skólans og aðstæður⁶. Í drögum að aðalnámskrá (2010) er lögð áhersla á mikilvægi þess að hver skóli geri grein fyrir því í skólanámskrá hvernig markmiðum laga um grunnskóla verði náð. Þar er einnig kveðið á um mikilvægi þess að allir grunnskólar komi sér upp forvarnaráætlun sem birt er í skólanámskrá. Þá er tekið fram að í skólanámskrá skuli gera grein fyrir hvernig tengslum skólans við nærsamfélagið er háttáð.

Auk þess sem að framan greinir á skólanámskrá, skv. drögum að aðalnámskrá grunnskóla (2010), að birta upplýsingar um: Starfsemi skólans frá stofnun hans og helstu atriði í þróun skólans frá upphafi - stjórnskipulag skólans - kennslu og uppeldisfræðilega stefnu - markmið náms og lykilhæfni - inntak náms – tilhögun námsmats - mat á árangri og gæðum – aðferðir við innra mat, tengsl þess við skólanámskrá og áætlanir um umbætur og þróunarstarf - samræmt námsmat - val nemenda í 8.–10. bekk - samstarf við leikskóla og framhaldsskóla (hvernig staðið er að færslu og aðlögun barna milli skólastiga).

17. Skólareglur. Í hverjum grunnskóla skal setja skólareglur. Um skólareglur, inntak þeirra og ákvæði vegna brota á þeim er fjallað í 30. gr. laga um grunnskóla.

⁵ Drög að aðalnámskrá grunnskóla (2010)

⁶ Greinargerð með frumvarpi til laga um grunnskóla

18. Umbætur í kjölfar innra og ytra mats. Í 36. gr. laga um grunnskóla og í reglugerð, um mat og eftirlit í grunnskólum og upplýsingaskyldu sveitarstjórna um skólahald nr. 658/2009, er kveðið á um að hver grunnskóli skuli með kerfisbundnum hætti meta árangur og gæði skólustarfs og birta opinberlega ásamt áætlun um umbætur. Innra mat á að tengjast þeim markmiðum sem sett eru fram í skólanámskrá og skólastefnu sveitarfélags og meta að hve miklu leyti þeim hefur verið náð⁷. Það á að draga fram styrk- og veikleika til að unnt sé að forgangsraða þeim verkefnum sem brýnt er að takast á við. Innra matið á að ná til allra þátta skólustarfsins og byggja á virkri þátttöku starfsfólks, nemenda og foreldra. Sjá nánar umfjöllun og skilgreind viðmið sem innra mat skal byggja á í drögum að aðalnámskrá grunnskóla (2010).

Skólanefndir bera ábyrgð á því að skólar vinni markvisst að því að meta innra starf sitt. Þær eiga að sjá til þess að innra mat skóla stuðli að auknum gæðum og bættum árangri með því að fylgja því eftir að umbætur komist til framkvæmda skv. 37. gr. laga um grunnskóla.

Sveitarfélög eiga að framkvæma ytra mat á grunnskólum skv. 37. gr. laga um grunnskóla og reglugerð um mat og eftirlit nr. 658/2009. Skólanefndum ber að sjá til þess að áætlanir um umbætur í kjölfar ytra mats séu gerðar og þeim fylgt eftir.

Ef eftirlit/ytra mat mennta- og menningarmálaráðuneytis gefur til kynna að þörf sé á umbótum skal sveitarstjórn senda ráðuneytinu umbótaáætlun þar sem fram kemur hvernig verður brugðist við niðurstöðum matsins og hvernig sveitarstjórn hyggst fylgja þeim eftir skv. reglugerð um mat og eftirlit nr. 658/2009. Athuga skal að öll gögn sem safnað er af aðilum utan skólanna og gefa upplýsingar um skólann sem slíkan eru hluti af ytra mati, þ.m.t. samfélagslegar rannsóknir, alþjóðlegar rannsóknir og samræmd próf.

19. Sérfræðiþjónusta. Sveitarfélög skulu tryggja að sérfræðiþjónusta sé veitt í grunnskólum, ákveða fyrirkomulag hennar og stuðla að því að hún fari fram innan grunnskóla skv. 40. gr. laga um grunnskóla og reglugerð um sérfræðiþjónustu sveitarfélaga við leik- og grunnskóla nr. 584/2010. Sveitarfélög bera ábyrgð á að þjónustan sé veitt og kostnaði við hana. Í skólastefnu sveitarfélaga skal koma fram hvernig markmiðum framangreindrar reglugerðar um sérfræðiþjónustu verði náð.

Í sérfræðiþjónustu felst annars vegar stuðningur og ráðgjöf við nemendur og foreldra þeirra og hins vegar stuðningur og ráðgjöf við starfsemi skólans og starfsfólk með hagsmuni nemenda að leiðarljósi. Viðeigandi tülkaþjónusta er nauðsynleg til að tryggja að upplýsingar og ráðgjöf nýtist foreldrum og nemendum.

Við framkvæmd sérfræðiþjónustu eiga sveitarfélög að leggja áherslu á forvarnarstarf til að stuðla markvisst að almennri velferð nemenda og fyrirbyggja vanda⁸. Sérfræðiþjónusta felur í sér skimanir og athuganir á nemendum til að tryggja kennslu og námsaðstoð við hæfi og viðeigandi íhlutun og einnig felur hún í sér greiningu á nemendum sem hugsanlega eiga í sálrænum eða félagslegum erfiðleikum sem hafa áhrif á nám þeirra.

Sveitarfélög eiga að hafa frumkvæði að samstarfi og gagnkvæmri upplýsingamiðlun á milli fagaðila innan sveitarfélagsins til að samhæfa sem best þjónustu við nemendur svo hún

⁷ Drög að aðalnámskrá grunnskóla (2010)

⁸ Drög að aðalnámskrá grunnskóla (2010)

verði markviss. Slíkir fagaðilar eru t.d. félagsþjónusta, barnaverndaryfirvöld, heilbrigðisþjónusta og sérfræðiþjónusta (s.s. iðjubjálfun, talbjálfun, sjúkraþjálfun, þroskaþjálfun og sálfræðiþjónusta). Sveitarfélög eiga einnig að hafa frumkvæði að samstarfi sérfræðiþjónustu á vegum sveitarfélaga við aðila sem annast sérhæfð greiningar- og meðferðarúrræði á vegum ríkisins vegna einstakra nemenda. Má þar nefna t.d. Greiningar- og ráðgjafarmiðstöð ríkisins, BUGL, Sjónstöð og Heyrnar- og talmeinstöð.

Í lögnum er áhersla á samfellu í skólagöngu nemenda. Það er því mikilvægt að við framkvæmd sérfræðiþjónustunnar sé lögð áhersla á góða samfellu og heildarsýn sem birtist í markvissri upplýsingamiðlun um hagi nemenda þegar þeir fara á milli skólastiga svo ekki verði rof í menntun þeirra við tilfærsluna⁹.

Sveitarstjórn skal á grundvelli umsagnar fræðsluyfirvalda sveitarfélaga setja verklagsreglur um meðferð beiðna um sérfræðiþjónustu skv. 11. gr. reglugerðar um sérfræðiþjónustu nr. 584/2010.

Tillögur um úrbætur. Skólanefnd á skv. 6. gr. laga um grunnskóla að hafa eftirlit með að ákvæði laga og reglugerða séu uppfyllt og gera tillögur til skólastjóra og/eða sveitarstjórnar um úrbætur þegar þess gerist þörf.

Lykiltölur um grunnskólastarfið

Í 6. gr. reglugerðar um mat og eftirlit í grunnskólum og upplýsingaskylda sveitarstjórna um skólahald nr. 658/2009 kemur fram að sveitarstjórnnum er skylt að veita mennta- og menningarmálaráðuneytinu, árlega eða oftár sé þess krafist, upplýsingar um framkvæmd skólahalds í grunnskólum í sveitarfélaginu. Gefin eru dæmi í reglugerðinni um þær tölulegu upplýsingar sem sveitarstjórnir skulu gera grein fyrir. Hagstofa Íslands hefur frá árinu 1997 safnað saman fyrir mennta- og menningarmálaráðuneytið meginu af þeim tölulegu upplýsingum, sem tilgreindar eru í reglugerðinni. Upplýsinganna hefur verið aflað beint frá grunnskólum með skýrslugerð tvisvar á ári.

Sveitarstjórn ber ennfremur skv. reglugerðinni að tryggja að upplýsingum um skólastarf sé miðlað til starfsfólks skóla, foreldra og nemenda.

Meginhluti þeirra lykiltalna sem taldar eru upp hér að neðan eru þær sem Hagstofan safnar og skilgreindar eru í framangreindri reglugerð sem upplýsingaskylda sveitarstjórna - þó að þeim sé safnað beint frá skólunum. Upplýsingarnar eru birtar á vef Hagstofunnar og sýna efnisflokkana á landsvísi og einnig eftir landshlutum. Skólaskýrsla Sambands íslenskra sveitarfélaga byggir m.a. á þessum upplýsingum frá Hagstofunni. Hún kemur út árlega og er ætlað að gefa sveitarfélögum möguleika á samanburði á ýmsum lykiltölum í skólahaldi.

Á grundvelli eftirlitsskyldu sinnar gætu skólanefndir viljað kalla eftir frekari lykiltölum frá grunnskólum en tilgreindar eru í reglugerðinni til að öðlast heildstæðari mynd af framkvæmd og umgjörð skólastarfsins. Slík töluleg gögn geta nýst sveitarstjórnnum í rekstrarlegu tilliti og jafnframt sem einn liður í eftirliti með gæðum skólastarfsins. Þær lykiltölur hér að neðan, sem

---

⁹ Drög að aðalnámskrá grunnskóla (2010)

ekki eru skilgreindar sem liður í upplýsingaskyldu skv. reglugerð en gagnlegt getur verið fyrir skólanefndir að hafa yfirsýn yfir, eru stjórnumerktar (*).

Lykiltölur um starfsfólk

1. Fjöldi starfsfólks í grunnskólanum
2. Fjöldi stöðugilda starfsfólks við kennslu (skólastjórnendur, grunnskólakennarar, sérkennarar og kennarar án kennsluréttinda)
3. Fjöldi stöðugilda annarra starfsmanna sem eru á launaskrá í skólanum
4. Menntun starfsfólks við kennslu (grunnskólakennaramenntun auk viðbótarnáms, grunnskólakennaramenntun, önnur háskólamenntun auk kennsluréttindanáms, önnur háskólamenntun, stúdentspróf eða önnur próf)
5. Skipting starfsfólks og menntun eftir starfssviðum (s.s. skólastjóri, aðstoðarskólastjóri, deildarstjórar, kennarar, sérkennarar, sérgreinakennarar, stuðningsfulltrúar, námsráðgjafar, sálfræðingur, bókasafnsfræðingur, tölvuumsjón, húsvörður, ritari, skólaliðar o.fl.)
6. *Fjarvistir starfsfólks
7. *Starfsmannavelta
8. *Fjöldi klst. sem kennarar verja til endurmenntunar á ári með hliðsjón af skilgreiningu á vinnutíma kennara¹⁰
9. *Hlutfall kennslutíma kennara af heildarvinnutíma þeirra

Lykiltölur um nemendur

1. Fjöldi nemenda í hverjum skóla, fjöldi nemenda í árgangi, fjöldi bekkja og bekkjastærðir
2. Fjöldi nemenda í árgangi sem njóta sérkennslu eða stuðnings og fyrirkomulag hennar
3. Fjöldi nemenda með erlent móðurmál
4. Fjöldi nemenda með undanþágu frá skyldunámi í tiltekinni námsgrein
5. Fjöldi nemenda sem eru reknir tímabundið úr skóla
6. Fjöldi brottfallsnemenda úr skyldunámi
7. *Fjarvistir nemenda
8. *Fjöldi nemenda á hvert stöðugildi í kennslu
9. *Fjöldi nemenda á unglingastigi sem stundar samhlíða grunnskólanámi nám í einstökum námsgreinum á framhaldsskólastigi

Lykiltölur um skólahald

1. Fjöldi og heiti skóla í sveitarfélaginu og rekstraraðili
2. Árlegur starfstími skóla - upphaf og lok kennslu eftir bekkjum
3. Fjöldi skóladaga og skipting þeirra í kennsludaga, prófdaga og aðra daga
4. Fjöldi daga þar sem kennsla féll niður vegna óviðráðanlegra orsaka
5. Kennslustundir í einstaka skyldunámsgreinum og valgreinum
6. Starfsdagar kennarar – flokkaðir eftir hvort þeir eru á starfstíma skólans eða ekki
7. *Sundurliðaður rekstrarkostnaður (s.s. laun og launatengd gjöld, lengd viðvera, innri húsaleiga, skólaakstur o.fl.)
8. *Áætlaður rekstrarkostnaður vs. endanlegur rekstrarkostnaður – skýring á frávikum
9. *Samræmd próf – niðurstöður og framfarastuðull
10. *Fjöldi skipulagðra daga til símenntunar og starfsþróunar innan starfstíma grunnskóla

¹⁰ Samkvæmt [kjarasamningi LN og KÍ vegna Félags grunnskólakennara](#) hafa kennarar í grunnskóla allt að 150 klst. á ári til símenntunar og aukins undirbúnings (gr. 2.1.6.1).

Ytra mat og framgangur skólastefnu sveitarfélagsins

Í lögum um grunnskóla (5. gr.) er sveitarfélögum lögð sú skylda á herðar að setja almenna stefnu um grunnskólahlald í sveitarfélaginu og kynna fyrir íbúum þess. Ítarlegar leiðbeiningar um gerð, innleiðingu og framkvæmd skólastefnu ásamt árangursmælingum og eftirfylgni er að finna á heimasíðu Sambands íslenskra sveitarfélaga á slóðinni:

<http://www.samband.is/media/stefnumotun-i-skolamalum/Skolastefna-stora.pdf>

Þá er í 37. gr. laga um grunnskóla kveðið á um að sveitarfélög sinni ytra mati á gæðum skólastarfs og fylgi því eftir svo það leiði til umbóta í skólastarfi. Lögin skilgreina ekki nánar hvernig skuli staðið að framkvæmd ytra mats eða til hvaða þátta í skólastarfinu það eigi að ná. Í vetur verður unnið að því í samstarfi við mennta- og menningarmálaráðuneytið að skýra þetta hlutverk sveitarfélaga.

Skólastefna sveitarfélags myndar mikilvægan grunn fyrir ytra mat sveitarfélagsins á skólum¹¹. Í stefnunni koma fram þau meginmarkmið sem sveitarfélagið setur fyrir skólana og ytra matið hefur meðal annars þann tilgang að skoða hvernig gengur að vinna að þeim og hvort að þeim hafi verið náð.

---

¹¹ Björk Ólafsdóttir (2010)

Heimildir

Aðalnámskrá grunnskóla. Almennur hluti: Drög (2010). Reykjavík: Mennta- og menningarmálaráðuneyti. Skoðað 6. september 2010 á: http://www.menntamalaraduneyti.is/media/MRN-pdf-namskrar/Almennur_drog_120710.pdf

Björk Ólafsdóttir (2010). *Skólastefna sveitarfélaga. Handbók*. Reykjavík: Samband íslenskra sveitarfélaga. Skoðað 9. ágúst 2010 á: <http://www.samband.is/media/stefnumotun-i-skolamalum/Skolastefna-stora.pdf>

Greinargerð með frumvarpi til laga um grunnskóla. Skoðað 9. ágúst 2010 á: <http://www.nymenntastefna.is/log-um-grunnskola/greinargerð/>

Lög um grunnskóla nr. 91/2008. Skoðað 9. ágúst 2010 á: <http://www.nymenntastefna.is/grunnskolar/log/>

Ný menntastefna: Um grunnskóla. Skoðað 27. ágúst 2010 á: <http://www.nymenntastefna.is/grunnskolar>

Reglugerð nr. 658/2009 um mat og eftirlit í grunnskólum og upplýsingaskyldu sveitarstjórna um skólalagd. Skoðað 9. ágúst 2010: <http://www.stjornartidindi.is/Advert.aspx?ID=316027a7-695f-42a2-b10c-a6536395b183>

Steinunn Helga Lárusdóttir (2002). *Mat á skólastarfi. Handbók fyrir skóla*. Reykjavík: Rannsóknarstofnun Kennaraháskóla Íslands.

Gátlistar um ábyrgð skólanefnda skv. lögum og reglugerðum f/grunnskóla

Lagalegir eftirlitsþættir sem varða skólastarf í sveitarfélaginu almennt

Hver liður hér á eftir á sér samsvörun í númeri eftirlitsþáttanna sem tilgreindir eru á bls. 4 - 9 hér að framan. Þeir liðir sem eiga við sama lagaþáttinn bera þannig sama númer. Skammstöfunin „Gr.“ vísar til númers lagagreinar í lögum um grunnskóla (91/2008) og skammstöfunin „Rg.“ táknar reglugerð.

Lagalegar skyldur	Niðurstaða	Athugasemdir
1. Fylgist skólanefnd með því að öll börn á aldrinum 6-16 ára í sveitarfélaginu njóti skólavistar/lögbundinnar fræðslu? (Gr. 5. og 6.)		
2. Stuðlar skólanefndin að gagnvirku samstarfi leik- og grunnskóla í sveitarfélaginu? (Gr. 5. og 6.)		
2. Stuðlar skólanefndin að gagnvirku samstarfi grunn- og framhaldsskóla? (Gr. 5. og 6.)		
3. Stuðlar skólanefndin að samstarfi grunnskóla og aðila utan þeirra? (Gr. 5)		
5. Er við ráðningu starfsfólks í skóla óskað eftir sakavottorði eða heimild til að afla upplýsinga úr sakaskrá? (Gr. 11)		
10. Fá öll skólaskyld börn í sveitarfélaginu sem eru metin með sérþarfir viðeigandi þjónustu? (Gr. 17 og Rg. 585/2010)		
14. Eiga nemendur á unglíngastigi þess kost að stunda nám í framhaldsskólaáföngum samhliða grunnskólanámi? (Gr. 26)		
19. Kemur fram í skólastefnu sveitarfélagsins hvernig markmiðum reglugerðar (nr. 584/2010) um sérfræðikennslu verði náð?		
19. Hefur sveitarfélagið frumkvæði að samstarfi og gagnkvæmri upplýsingamiðlun á milli fagaðila og skóla innan sveitarfélagsins vegna nemenda með sérþarfir? (Gr. 40 og Rg. 584/2010)		
19. Hefur sveitarfélagið frumkvæði að samstarfi sérfræðiþjónustu við aðila sem annast sérhæfð greiningar- og meðferðarúræði á vegum ríkisins vegna einstakra nemenda? (Gr. 40 og Rg. 584/2010)		

Lagalegir eftirlitsþættir sem varða skólastarf í sveitarfélaginu almennt frh.

Lagalegar skyldur	Niðurstaða	Athugasemdir
19. Hefur sveitarstjórn sett verklagsreglur um meðferð beiðna um sérfræðiþjónustu? (Rg. 584/2010)		

Gátlistinn er ekki tæmandi.

Lagalegir eftirlitsþættir sem athuga þarf hjá hverjum og einum grunnskóla

Hver liður hér á eftir á sér samsvörun í númeri eftirlitsþáttanna sem tilgreindir eru á bls. 4 - 8 hér að framan. Þeir liðir sem eiga við sama lagabáttinn bera þannig sama númer. Skammstöfunin „Gr.“ vísar til númers lagagreinar í lögum um grunnskóla (91/2008) og skammstöfunin „Rg.“ táknar reglugerð.

Lagalegir eftirlitsþættir	Niðurstaða	Athugasemdir
2. Er samstarf skólans við leikskóla í hverfinu/sveitarfélaginu með skipulögðum hætti? (Gr. 5 og 6)		
2. Eru til skráðir verkferlar um samstarf skólans við leikskóla? (Gr. 5 og 6)		
2. Er samstarf skólans við framhaldsskóla í sveitarfélaginu/nágranna-sveitarfélögum með skipulögðum hætti? (Gr. 5 og 6)		
3. Er skólinn í samstarfi við aðila utan skólans? (Gr. 5)		
3. Er samstarf skólans við aðila utan skólans með skipulögðum hætti? (Gr. 5)		
4. Er skólaráð, foreldrafélag og nemendafélag starfandi við skólann? (Gr. 8, 9 og 10)		
6. Hefur verið unnin símenntunaráætlun fyrir skólann í heild fyrir yfirstandandi/næsta skólaár? (Gr. 12)		
6. Hefur verið unnin símenntunaráætlun fyrir einstaka starfsmann fyrir yfirstandandi/næsta skólaár? (Gr. 12)		
6. Styður símenntunaráætlunin við stefnu og umbótaþarfir skólans? (Gr. 12)		
7. Hvernig er réttur nemenda til að koma sjónarmiðum sínum á framfæri tryggður í skólanum? (Gr. 13)		
7. Hafa nemendur aðgang að náms- og starfsráðgjöf í skólanum? (Gr. 13)		
7. Hafa allir nemendur í skólanum umsjónarkennara? (Gr. 13)		
8. Hefur skólinn/sveitarfélagið skilgreint verklag um hvernig staðið er að móttöku nýrra nemenda (móttökuáætlun)? (Gr. 16)		
8. Tryggir skólinn að nemendur með annað tungumál en íslensku og foreldrar þeirra fái ráðgjöf og aðgang að upplýsingum um grunnskólastarf? (Gr. 16)		

Lagalegir eftirlitsþættir sem athuga þarf hjá hverjum og einum grunnskóla frh.

Lagalegir eftirlitsþættir	Niðurstaða	Athugasemdir
8. Hefur skólinn útbúið móttökuáætlun fyrir nemendur með sérþarfir? (Rg. 585/2010)		
9. Fá nemendur sem hafa annað móðurmál en íslensku sérstaka kennslu í íslensku? (Gr. 16 og Rg. 391/1996)		
10. Fá nemendur með sérþarfir viðeigandi stuðning í skólanum? (Gr. 17 og Rg. 585/2010)		
11. Uppfyllir skólahúsnæðið kröfur laga og reglugerða? (Gr. 20 og Rg. 657/2009)		
11. Uppfyllir aðbúnaður á útivistar- og leiksvæði/skólalóð kröfur laga og reglugerða? (Gr. 20 og Rg. 657/2009)		
11. Uppfyllir búnaður í skólanum kröfur laga og reglugerða? (Gr. 20 og Rg. 657/2009)		
11. Eru uppfylltar kröfur laga um aðbúnað, hollustuhætti og öryggi í skólanum og á skólalóð? (Lög nr. 46/1980)		
12. Er áætlun um skólaakstur aðgengileg íbúum? (Gr. 22 og Rg. 656/2009)		
13. Eru reglur um skólaakstur uppfylltar? (Gr. 22 og Rg. 656/2009)		
15. Eiga nemendur kost á máltíð í skólanum á skólatíma? (Gr. 23)		
15. Hefur skólanefnd staðfest starfsáætlun skólans fyrir yfirstandandi/-næsta skólaár? (Gr. 6 og 29)		
15. Eru í starfsáætlun skólans birtar upplýsingar um alla þá þætti sem tilgreindir eru í drögum að aðalnámskrá grunnskóla? (Gr. 29)		
15. Er starfsáætlun aðgengileg á vef skólans eða með öðrum hætti? (Gr. 29)		
15. Hefur skólastjóri gert skólanefnd grein fyrir hvernig starfsáætlun síðasta árs stóðst? (Gr. 29)		
16. Hefur skólanefnd staðfest námskrá skólans? (Gr. 6 og 29)		

Lagalegir eftirlitsþættir sem athuga þarf hjá hverjum og einum grunnskóla frh.

Lagalegir eftirlitsþættir	Niðurstaða	Athugasemdir
16. Eru í skólanámskrá birtar upplýsingar um alla þá þætti sem tilgreindir eru í drögum að aðalnámskrá grunnskóla? (Gr. 29)		
16. Er skólanámskrá aðgengileg á vef skólans? (Gr. 29)		
16. Er skólanámskrá endurskoðuð með reglubundnum hætti? (Gr. 29)		
17. Hefur skólinn sett sér skólareglur? (Gr. 30)		
18. Er nýleg skýrsla/greinargerð um innra mat opinber, t.d. birt á heimasíðu skólans? (Gr. 36 og Rg. 658/2009)		
18. Byggir innra matið á þeim viðmiðum sem tilgreind eru í drögum að aðalnámskrá grunnskóla?		
18. Dregur greinargerðin um innra mat fram með trúverðugum hætti styrk- og veikleika í skólastarfinu?		
18. Setti skólinn fram áætlun um umbætur í kjölfar innra matsins? (Gr. 36 og Rg. 658/2009)		
18. Hefur skólanefndin fylgt framkvæmd umbótanna eftir? (Gr. 37 og Rg. 658/2009)		
18. Hefur sveitarfélagið og/eða mennta- og menningarmálaráðuneyti framkvæmt ytra mat á skólanum? (Gr. 5, 6, 37 og 38 og Rg. 658/2009)		
18. Hafa áætlanir um umbætur í kjölfar ytra mats verið gerðar? (Gr. 37 og Rg. 658/2009)		
18. Hefur skólanefndin fylgt framkvæmd umbótanna eftir? (Gr. 37 og Rg. 658/2009)		
19. Er sérfræðipjónusta veitt í skólanum? (Gr. 40 og Rg. 584/2010)		
19. Eru skimanir og athuganir notaðar markvisst til að tryggja kennslu og námsaðstoð við hæfi nemenda? (Gr. 40 og Rg. 584/2010)		
19. Fer fram greining á nemendum ef grunur er um sálræna og félagslega erfiðleika sem gætu haft áhrif á nám þeirra? (Gr. 40 og Rg. 584/2010)		

Gátlistinn er ekki tæmandi.